

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра політичних наук

ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконав:

студент VI курсу групи 631м

Галузь знань:

05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 052 «Політологія»

Скалій Владислав Вікторович

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор

Іванов Микола Семенович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлюється тим, що українське суспільство вкрай диференційоване за рівнем матеріального становища, рівень бідності в країні залишається стабільно високим, що надзвичайно небезпечно для суспільства, адже бідність, породжує велику кількість інших проблем соціально-економічного характеру, таких як підвищення рівня злочинності, розвиток тіньової економіки, високий рівень безробіття, що неминуче веде до соціальної катастрофи у суспільстві. Вирішити таку проблему може лише уряд застосувавши стратегію подолання бідності, яка повинна бути адаптованою під реалії української держави та правильно реалізованою.

Бідність існує у всіх країнах без винятку, незважаючи на різницю в її масштабах, рівні і глибині. Враховуючи її соціальне та економічне значення, кожна країна прикладає ті чи інші зусилля для зменшення негативного впливу цього явища на суспільство та національну економіку, оскільки бідність обмежує не тільки ступінь задоволення особистих потреб громадян, але і загальний добробут, обсяг виробництва та торгівлі, а в підсумку - стримує економічний ріст, підриває національну безпеку держави та стає перешкодою для нормального функціонування суспільства.

Напружена економічна ситуація в Україні, обтяжена збройним конфліктом на сході країни та анексією Криму, спричинила збільшення бідності та соціальної ізоляції населення. Найбільше відчули збільшення бідності такі уразливі групи, як багатодітні сім'ї з дітьми, пенсіонери та люди з обмеженими можливостями. Вирішення проблеми бідності означає консолідацію політичних ресурсів та зусиль щодо зменшення рівня бідності і відповідно соціальної напруженості в суспільстві шляхом застосування урядом спеціальних програм передбачених стратегіями подолання бідності,

щодо покращення життя населення і таким чином гарантувати громадянам їх права та свободи передбачені Конституцією України.

У зарубіжній і вітчизняній літературі накопичений багатий теоретичний матеріал з дослідження проблем бідності. За останні десять - двадцять років українські вчені зробили чимало для дослідження рівня життя населення та рівня бідності за різними критеріями. Основні методологічні підходи до дослідження бідності населення, а також дослідження нових проявів бідності та їх вимірювання представлені в роботах Е. Лібанової. Комплексним вивченням феномену бідності та її подолання займалася Л. Черенько. Серед інших найбільш відомих дослідників з даної проблематики можна назвати таких вчених: М. Руженський, О.Лозинська, А. Красун та Я. Турчин. та ін.

Відмічаючи значні напрацювання цих авторів, варто вказати на необхідність продовження наукових пошуків у різних аспектах даної тематики, адже урядовим стратегіям та програмам, що повинні скоротити рівень бідності у державі, та особливостям і факторам, які визначають сучасний рівень бідності приділено недостатньо уваги. При цьому виникає необхідність проведення поглибленого аналізу та представлення розгорнутої картини ситуації з бідністю в сучасних складних економічних умовах у нашій державі, з урахуванням девальвації національної валюти, корупційної складової, зменшення купівельної спроможності громадян та військових дій на сході країни.

Об'єктом дослідження є сучасний політичний процес в Україні в умовах глибокого соціально-економічного розшарування населення.

Предметом дослідження є політичні чинники впливу на рівень бідності та забезпечення добробуту населення України.

Метою дослідження є виявлення шляхів та можливостей зменшення рівня бідності та покращення соціально-економічних показників політичними інструментами.

Завдання дослідження:

- з'ясувати стан наукової вивченості питань політичних чинників бідності в Україні;
- визначити особливості бідності в Україні;
- охарактеризувати урядові програми та механізми щодо зменшення рівня бідності у суспільстві протягом 90х років ХХ ст. та на початку ХХІ ст.;
- з'ясувати головні тенденції державної політики з питань подолання бідності;
- визначити шляхи подолання бідності в Україні за рахунок оптимізації застосування політичних засобів.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1991-2018 рр. Початковою датою дослідження обрано рік проголошення незалежності держави, кінцевою датою є час написання роботи – 2018 рік, соціологічні дані обмежується 2017 роком, адже за 2018 рік не було ще повної інформації.

Територіальні рамки дослідження стосуються всієї території незалежної України на 2018 рік, окрім частини, яка є тимчасово непідконтрольною Україні – Донецької, Луганської областей та тимчасово окупованої території АРК.

Апробація результатів роботи. Матеріали магістерської роботи були апробовані під час регіонального круглого столу «Українська перспектива: соціокультурний та політико - правовий вимір» (17 березня 2017 р, м. Кривий Ріг) «Протестні рухи та революції в контексті необхідності зміцнення національної безпеки», та були використані в ході підготовки та представленні наукової роботи на Всеукраїнський конкурс студентських

наукових робіт, робота була нагороджена дипломом третього ступеня. (27 березня 2018 р, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) Також матеріали були використані в ході написання наукової статті «Вплив рівня бідності на протестні настрої в регіонах України».

Новизна роботи обумовлена тим, що на студентському рівні вперше здійснено спробу комплексного вивчення питання зменшення рівня бідності у суспільстві за рахунок більш ефективного використання політичних чинників, та оптимізації взаємозв'язку соціально-економічного стану суспільства з рівнем добробуту населення. Проблема покращення соціально-економічного стану розглянута через призму запровадження і виконання стратегій подолання бідності у державі.

Автором вказано на безпосередній вплив соціально-економічного стану у державі на рівень бідності громадян, та їх добробут.

Прикладне значення напрацьованих матеріалів може бути використано при розробці навчальних дисциплін та курсів для таких спеціальностей як «Політологія», «Соціологія», «Психологія». Теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть використовуватися для написання посібників, аналітичних статей, для проведення тренінгів та семінарів із запропонованої теми.

Практичне значення дипломної роботи також зводиться до того, що висновки і положення дослідження можуть бути використанні при консультуванні фахівців, пов'язаних з урядовою діяльністю щодо покращення добробуту населення.

Структура дипломної роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків та списку використаної літератури.

Текст роботи становить 127 сторінок, із них 99 сторінки основного тексту.

Список використаних джерел налічує 104 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, використані методи при написанні роботи, територіальні та хронологічні межі, розкрито наукову новизну і практичне значення дослідження.

У **першому розділі «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ЧИННИКІВ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ»** розкрито категоріально-понятійний апарат теми, її джерельну базу та ступінь наукової вивченості. Розділ включає в себе два підрозділи.

У *підрозділі 1.1* «Категоріально-понятійний апарат вивчення питань політичних складових існування бідності» для того, щоб краще зрозуміти суть дослідження, детально розкритий понятійно-категоріальний апарат, який використовувався під час написання роботи, надано методологічні пояснення термінів та критеріїв, за якими в Україні визначається рівень бідності.

У *підрозділі 1.2* «Ступінь наукової вивченості питань політичних чинників бідності в Україні» розглянуто основні праці, які використовувались для написання роботи, та аргументовано, що із ключових аспектів у питанні політичних чинників подолання бідності в сучасній Україні не розглядалося у роботах інших авторів, та чому необхідно було провести дослідження з заданої тематики.

У **другому розділі «ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В 90-Х РОКАХ ХХ СТ. ТА НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.»** розкрито проблеми з якими Україна зіткнулася після проголошення незалежності, та яким чином уряд намагався вплинути та зменшити рівень бідності та надмірне розшарування населення шляхом застосування політичних чинників впливу.

У підрозділі 2.1 «Державна політика в питаннях подолання бідності: основні етапи та сучасний стан» автор виділив 5 основних етапів реформ, які Україна пройшла з моменту здобуття незалежності в 1991 році, і до 2018 року, а також розкрив вплив політичних чинників під час кожного етапу стосовно подолання бідності та соціально-економічне становища населення. Узагальнено можна зазначити, що соціально-економічна ситуація в Україні була надзвичайно поганою протягом перших двох етапів з 1991 по 2000 рік, проаналізувавши причинно-наслідкові зв'язки бідності уряд запроваджує першу в історії незалежної України стратегію подолання бідності у 2001 році, вона не зовсім вдало, але все ж таки покращує ситуацію із рівнем бідності протягом наступного етапу з 2000 до 2008 року, коли сталася економічна криза, цей етап був відзначений позитивними зрушеннями в стандартах економіки і добробуту населення, далі у наступному етапі у 2011 році була прийнята нова стратегія подолання бідності, що знову не зовсім вдало реалізується, ми маємо часткове погіршення ситуації з бідністю у державі, але він був доволі стабільним, до 2014 року. З 2014 року починається новий етап боротьби з бідністю в Україні, який видається надзвичайно складним з урахуванням новітніх проблем українців, які обтяжені великою девальвацією національної валюти, військовими діями на сході України, і як наслідок – переселенцями з окупованих територій, зростанням безробіття, розквітом тіньової економіки у державі, але у той же час ВВП країни по-трохи збільшується, необхідно лише запровадити нову, дієву, правильно стратегічно розраховану стратегію подолання бідності, і правильно її реалізувати.

У підрозділі 2.2 «Соціально-економічне розшарування як чинник політичної дестабілізації та криміналізації життя сучасного українського суспільства» автор розглядає проблему надмірного розшарування суспільства та обґрунтовує думку, що наслідки бідності шкідливі як суспільства і його населення, так і для держави, адже бідність загострює криміногенну ситуацію, підштовхує людей до злочинності, бунтів, страйків і,

до протестів проти свого соціально-економічного стану. Автором розглянуто соціально-психологічний портрет жебрака, та аргументовано, чому така людина небезпечна для суспільства. Бідність у крайніх формах зазвичай провокує бідну людину до злочину, задля задоволення своїх базових потреб. Бідність у суспільстві є сприятливою умовою для злочинної діяльності громадян, така ситуація без дієвої комплексної стратегії подолання бідності веде до серйозної соціальної катастрофи, що неприпустима в силу необхідності збереження України як незалежної, правової, соціально орієнтовної та демократичної держави.

У третьому розділі «ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З ПИТАНЬ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ПЕРСПЕКТИВИ.» розкрито питання безпосереднього впливу держави через політичні чинники на ситуацію із бідністю в Україні. Автор аналізує державні стратегії подолання бідності, що були запровадженні у різні роки, та інші урядові нормативно-правові документи та механізми, які покликанні були скоротити рівень бідності та покращити соціально-економічний стан населення в цілому, на предмет їх доцільності та правильності виконання та реалізації, та надає теоретично-практичні рекомендації для запровадження у майбутньому урядом дієвої стратегії подолання бідності з урахуванням новітніх проблем українців у реаліях нашого часу.

У підрозділі 3.1 «Удосконалення соціальної політики головний засіб подолання бідності в Україні» обґрунтовуються необхідність запровадження нової стратегії соціальної політики, яка суттєво вплинула б на рівень бідності у кращу сторону, а також розглядається не дієва соціальна політика урядів у період соціальних реформ та змін 2008 року, коли сталася світова економічна криза, що не оминула Україну, це надзвичайно складний соціально-економічний досвід для нашої держави, та соціальна політика другого етапу – сучасний етап соціальної політики, як засобу подолання бідності з 2014 року і по сьогоднішній день. Удосконалення соціальної

політики є головним засобом зниження рівня бідності, і стабілізування суспільства, адже держава, населення якої переважно є зuboжіле не зможе витримати натиски та протести з боку громадян, тому автор розглядає залежність рівня бідності у державі та протестних настроїв громадян, адже для успішної країни дуже необхідна стабільність у суспільстві.

У *підрозділі 3.2 «Шляхи оптимізації політичних чинників подолання бідності в Україні»* автор зазначає, що проблема подолання бідності у нашій державі є досить комплексним питанням, вирішення якого потребує консолідації усіх важелів впливу на проблему бідності населення. Проаналізувавши стратегії подолання бідності, які були запроваджені раніше, та проаналізувавши сучасні проблеми українського суспільства автор надає певні теоретично-практичні рекомендації щодо скорочення рівня бідності.

У **висновках** зазначається, що мета роботи була досягнена, були виявлені шляхи та можливості зменшення рівня бідності та покращення соціально-економічних показників політичними інструментами. Виходячи із мети та завдань роботи, були зроблені наступні висновки :

У зарубіжній і вітчизняній літературі накопичений багатий теоретичний матеріал з дослідження проблем бідності. За останні десять - двадцять років українські вчені зробили чимало для дослідження рівня життя населення та рівня бідності за різними критеріями. Основні методологічні підходи до дослідження бідності населення, а також дослідження нових проявів бідності та їх вимірювання найбільш повно представлені в роботах Е. Лібанової.

Найбільш комплексний підхід до вивчення феномену бідності та її подолання здійснений в роботах Л. Черенько. Серед інших найбільш відомих дослідників з даної проблематики можна назвати таких вчених: М. Руженський, О.Лозинська, А. Красун та Я. Турчин. та ін.

Однак, урядовим стратегіям та програмам, реалізація яких могла б сприяти зниженню рівня бідності у суспільстві, та особливостям і факторам, які визначають сучасний рівень бідності в науковій літературі приділено недостатньо уваги. При цьому залишається нагальна потреба проведення поглибленого аналізу та представлення розгорнутої картини ситуації з бідністю в сучасних складних економічних умовах у нашій державі.

До особливостей бідності в Україні можна віднести низький рівень життя переважної більшості населення, велике розшаруванням населення за матеріальним положенням, а також невдалі спроби реформ у соціальній сфері, що загострилися питаннями продовження девальвації національної валюти, питаннями військових дій на сході країни, з усіма наслідками для населення, такими, як - соціальна реабілітація воїнів, переселення населення з окупованих територій, відносно вільний доступ до зброї на чорному ринку, яка потрапляє з територій де відбуваються воєнні дії, подальший розвиток тіньової економіки і тд. Бідність в Україні має системний та критично тривалий характер. Для сучасної України бідність стала не тільки хронічним явищем, визначаючи спосіб життя більшої частини населення, але і фактором поляризації суспільства, його поділу на дуже заможних і дуже бідних при катастрофічному зменшенні середнього прошарку суспільства.

Автор проаналізував державну політику у сфері подолання бідності у вигляді п'яти етапів у історії незалежної України, розкриваючи при цьому питання соціально-економічного стану держави та рівня бідності громадян, і вказав на причинно-наслідкові зв'язки відповідного рівня бідності громадян від політики держави у сфері подолання бідності, під якою розуміється безпосередні дії уряду, урядових програм, стратегії подолання бідності та інші політичні чинники впливу на проблему бідності у державі. Також, було обґрунтовано взаємозалежність добробуту громадян і рівень бідності від економічного стану держави .

Виокремивши 5 основних етапів реформ, які Україна пройшла з моменту здобуття незалежності в 1991 році, було розкрито їх вплив на подолання бідності та соціально-економічне становище населення. Дані з різних джерел свідчать про те, що 1990 став віхою ознаменування початку глибокої економічної кризи, наслідки якої, навіть у 2019 році ще досі не були подолані у повній мірі.

Перший етап реформ (1991-1995) характеризувався перебудовою виробництва, що призвело до гіперінфляції, яка, в свою чергу, призвела до погіршення рівня життя населення. Економічний спад призвів до різкого скорочення попиту на робочу силу, а також до різкого зниження зайнятості і заробітної плати. Реструктуризація підприємств була дуже обмежена, основним механізмом регулювання ринку праці було скорочення заробітної плати і як наслідок, наростаюча заборгованість по заробітній платі, невдоволення суспільства. Зниження ВВП і скорочення заробітної плати призвело до великого дефіциту бюджету.

Під час другого етапу реформ 1995-2000 року, гіперінфляція стала більш керованою, в той час як фінансова система стала більш стабільною і були розроблені передумови для боротьби з кризою. На жаль, позитивні зміни в економіці не призвели до очікуваного підвищення життєвого рівня населення. У зв'язку з посиленням фіскальної політики і також розвитку тіньової економіки, мало місце значне погіршення рівня життя.

Третій етап реформ протягом 2000 – 2008 років був відзначений позитивними зрушеннями в стандартах економіки і добробуту населення, чому передувало: зростання ВВП, відносно низький рівень інфляції та поступе збільшення доходів населення. Це був період економічного зростання протягом 2001-2007 року і глибокої кризи у 2008 році.

У 2011 році була підписана стратегія подолання бідності від 15 серпня 2001, у якій зазначалося, що за 1990 - 1999 роки валовий внутрішній

продукт скоротився майже на 60 відсотків, обсяги виробництва промислової продукції - на 48,9, сільського господарства - на 51,5 відсотка. Реальна заробітна плата зменшилась у 3,8, а реальна пенсія - в 4 рази. Стратегія мала бути реалізована у три етапи. Перший етап – 2000-2002 рік, за планом мало бути реалізація комплексу заходів щодо стабілізації рівня життя, усунення найгостріших проявів бідності; Другий етап – 2003-2004 року, за планом це мало бути - створення об'єктивних передумов для стабільного зростання реальних грошових доходів населення, забезпечення оптимального рівня зайнятості; і третій етап під час 2005-2009 років, що передбачав посилення орієнтації економічних процесів на більш ефективне задоволення потреб людини, зменшення глибини бідності серед найбільш уразливих верств населення.

Також у цей період була затверджена Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки від 28 квітня 2004 року № 493/2004, де визначені пріоритетні напрямки діяльності уряду з метою вирішення проблеми бідності. Коли уряд зрозумів, що стратегія подолання бідності виявляється мало ефективною, тим паче під час складних економічних умов у світі, для того, щоб стабілізувати соціальну та економічну ситуацію в Україні і мінімізувати фінансові та економічні втрати через вплив світової економіки, був прийнятий антикризовий закон в кінці 2008 - початку 2009 р.

Зокрема, в грудні 2008 року Верховна Рада України прийняла план дій Кабінету міністрів України з питань подолання глобального розвитку фінансової та економічної кризи. Стратегічною метою програми є створення європейського рівня соціальних, економічних і демократичних стандартів для громадян України. Таким чином, заходи, запропоновані в програмі для досягнення цієї мети охопили всі сфери людського життя, суспільства і держави.

Четвертий етап тривав з 2009 по 2014 рік. Цей етап характеризувався відносно стабільним економічним розвитком, результатом якого був поступово збільшений ВВП з 913 млрд. грн до 1451 млрд. грн на кінець 2013 року, коли ще не відбулася значна девальвація гривні. Проте, за даними Інституту демографії, у 2013 році за межею прожиткового мінімуму, розрахованого у фактичних цінах ринку, перебувало 22,1% населення, а у 2014-му значення зросло до 28,6%, тобто майже на третину. Чисельність населення, що має доходи нижчі ніж прожитковий мінімум у 2010-2014 роки відносно стабільне, у відсотках до загальної частини населення у 2010 було 8.6%, і у 2014 році так само залишилося на позначці 8.6% від усього населення. У 2008 році домогосподарств, що вказували на достатність коштів на існування і щоб робити заощадження було – 12.7%, у той час як у 2010 вже 11.6%, 2013 – 10.4%, у 2015 – лише 6.2%. І логічно, що при самооцінці домогосподарств, зазначили що грошей не вистачає навіть на достатнє харчування у 2008 році -2.6% а у 2015 – 4.9% відповідно. Також про не вдалу політику подолання бідності вказують результати опитування, проведеного у жовтні 2011 року «Українським демократичним кругом», які говорять про те, що кожна десята українська сім'я не має досить засобів для придбання продуктів харчування, а 41,6% населення не мають проблем з купівлею їжі, але мають труднощі з придбанням одягу і взуття. 50,7% населення України вказала, що життя не стало краще, а навпаки, погіршало впродовж останнього року.

П'ятий етап подолання бідності в Україні, розпочався у 2014 році, і триває по сьогоднішній день, закінчиться він ймовірно у березні 2019 року, коли буде обраний наступний президент України, який скоріш за все, почне нову політику щодо подолання бідності у нашій державі. Цей етап – це надзвичайно складний період у історії України, по перше через кризу економіки сталася девальвація національної валюти, що значно похитнула добробут українців. Відповідно купівельна спроможність українців дуже впала, адже значно піднялися ціни на всі продукти і товари. Це спровокувало

ріст зuboжіння населення. Уряд у 2016 році схвалив нову Стратегію подолання бідності, якою визначено механізми запобігання бідності та основні завдання з розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року. Розпорядження підготовлено на виконання Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на 2014-2017 роки.

Відповідно до Цілей сталого розвитку (2015—2030 роки), схвалених на Саміті ООН у вересні 2015 року, розв'язання проблем подолання бідності та зменшення нерівності, підвищення рівня життя та забезпечення доступу до базових послуг для всіх верств населення, розвиток соціальної інфраструктури та розширення можливостей для самореалізації в безпечному середовищі є першочерговими завданнями світової спільноти.

З'ясувавши причинно-наслідкові зв'язки у питаннях бідності в Україні, можна стверджувати, що удосконалення соціальної політики по праву вважається головним засобом державної політики подолання бідності. Україна незалежна держава, це значить, що її соціальна політика відображає економічну ситуацію в середині держави. Протягом багатьох років, соціальний сектор розглядався як вторинний, так як пріоритетне завдання була подолання лише економічної кризи. Вважалося, що повернення економічного зростання і прискореного економічного розвитку буде створювати відповідні умови для реформ в галузі соціальної політики, а також, що більшість проблем в цій галузі можуть бути вирішені автоматично. Але така політика не є дієвою. Необхідно комплексно підходити до проблеми подолання бідності.

Необхідно використовувати управлінські та політичні рішення як інструменти для розвитку соціальної політики, яка покликана скоротити рівень бідності. Некомпетентність урядів у прийнятті стратегічно важливих політичних рішень та тотальна корупція призвела до дисбалансу і спотворень в області соціального захисту, особливо щодо підтримки різних груп населення, що знаходяться біля межі бідності. Соціальна політика пов'язана з

комплексним урядовим підходом розвитку соціальних послуг для формування сприятливих і безпечних умов середовища людини.

В Україні до 2008 року пріоритет соціальної політики полягав в підтримці населення в цілому, що призвело до неефективної її реалізації та дисипації соціальних витрат. Соціальна політика і її інструменти не забезпечили, щоб соціальна допомога була спрямована на тих, хто потребує її найбільше, і була запроваджена адресна соціальна допомога.

Удосконалення соціальної політики - це головний засіб подолання бідності в Україні, який гарантує покращення добробуту українців, що веде до зниження рівня протестів у державі та соціальної напруженості. Можна спостерігати пряму залежність між рівнем бідності та протестними настроями. Держава, громадяни якої переважно є зубожілими не зможе витримати натиски та протести з боку громадян.

Очевидно, що проблема подолання бідності у нашій державі є досить комплексним питанням, вирішення якого потребує консолідації усіх важелів впливу на проблему бідності населення. Проаналізувавши стратегії подолання бідності, які були запроваджені раніше, та проаналізувавши сучасні проблеми українського суспільства автор надає певні теоретично-практичні рекомендації щодо скорочення рівня бідності, за рахунок оптимізації застосування політичних засобів.

Для того, щоб суттєво знизити рівень бідності в сучасній Україні, необхідно застосувати всі важелі впливу політичних чинників, які у свою чергу дадуть поштовх розвитку економічних показників держави, тим самим зніживши рівень бідності у країні, першочергово необхідно забезпечувати мінімальні соціальні гарантії людей які повністю працездатні, і дбати про людей, які мають певні соціальні пільги, щоб вони не були за межею бідності, надавати адресну підтримку тим, хто найбільше її потребує.

Для розвитку малих підприємств, які стали б основою середнього класу населення, необхідно зробити податкові пільги для малого бізнесу, або

взагалі не тільки зменшити податки, а і прибрати їх протягом перших років розвитку малого бізнесу, спростити бюрократичні процедури щодо дозволів, ліцензій і тд., таким чином це дасть стимул для розвитку підприємств і тим самим покращить стан економіки держави, але вкрай важливо дбати про соціальну відповідальність бізнесу.

Також необхідно поліпшити державну підтримку малих підприємств з точки зору доступу до кредитів, зокрема, шляхом запровадження національної програми мікрокредитування і стимулів для банків і кредитно-фінансових організацій, для цього необхідна розробка науково обґрунтованої моделі соціального бюджету, з макроекономічними прогнозами та державними фінансовими ресурсами, що буде охоплювати всі державні сектори витрат, а не тільки питання соціальних потреб населення. Необхідно створити привабливі умови для інвестування у підприємства як громадянами України, так і іноземцями, що позитивно відобразиться на економічному стані держави, а значить і громадян України. Доцільним буде узгодити прогресивний прибутковий податок за європейськими стандартами і практикою, і виробити єдину стратегію щодо поліпшення фінансової освіти громадян.

Нагальною необхідністю є перенесення акцентів з допомоги соціально вразливим верствам суспільства на розвиток ринку праці й максимальне розширення зайнятості, забезпечення гідної винагороди за працю, що позитивно вплине на заохочення економічної активності, і створить раціональні і науково-обґрунтовані відносини між мінімальними соціальними гарантіями та мінімальною заробітною платою;

АНОТАЦІЯ

Скалій В.В. Політичні чинники подолання бідності в Україні – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Українське суспільство вкрай диференційоване за рівнем матеріального становища, рівень бідності в країні залишається стабільно високим, що надзвичайно небезпечно для суспільства, адже бідність, породжує велику кількість інших проблем соціально-економічного характеру, таких як підвищення рівня злочинності, розвиток тіньової економіки, високий рівень безробіття, що неминуче веде до соціальної катастрофи у суспільстві. Вирішити таку проблему може лише уряд застосувавши стратегію подолання бідності, яка повинна бути адаптованою під реалії української держави та правильно реалізованою.

Об'єктом дослідження є сучасний політичний процес в Україні в умовах глибокого соціально-економічного розшарування населення. Предметом дослідження є політичні чинники впливу на рівень бідності та забезпечення добробуту населення України.

У процесі дослідження було проаналізовано політичні чинники, які приймалися, задля зменшення рівня бідності в Україні протягом 1991-2018 років, та виявлено шляхи та можливостей зменшення рівня бідності щодо покращення соціально-економічних показників політичними інструментами.

Ключові слова: Політичні чинники, соціально-економічний стан, рівень бідності, стратегія, населення, уряд.

SUMMARY

Skaliy V. Political factors of poverty reduction in Ukraine. – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

Ukrainian society is highly differentiated in terms of its financial situation, the poverty level in the country remains stable high, which is extremely dangerous for society, since poverty creates a large number of other socio-economic problems, such as an increase in crime rates, the development of the shadow economy, high unemployment, which inevitably leads to a social catastrophe in society. Only the government can solve this problem by applying a poverty reduction strategy, which should be adapted to the realities of the Ukrainian state and properly implemented.

The object of the research is the modern political process in Ukraine in conditions of deep socio-economic stratification of the population. The subject of the study is the political factors affecting the level of poverty and ensuring the well-being of the Ukrainian population.

The study examined the political factors taken to reduce poverty in Ukraine during 1991-2018, and identified ways and means to reduce poverty in order to improve socio-economic indicators with political tools.

Key words: political factors, socio-economic status, poverty level, strategy, population, government.